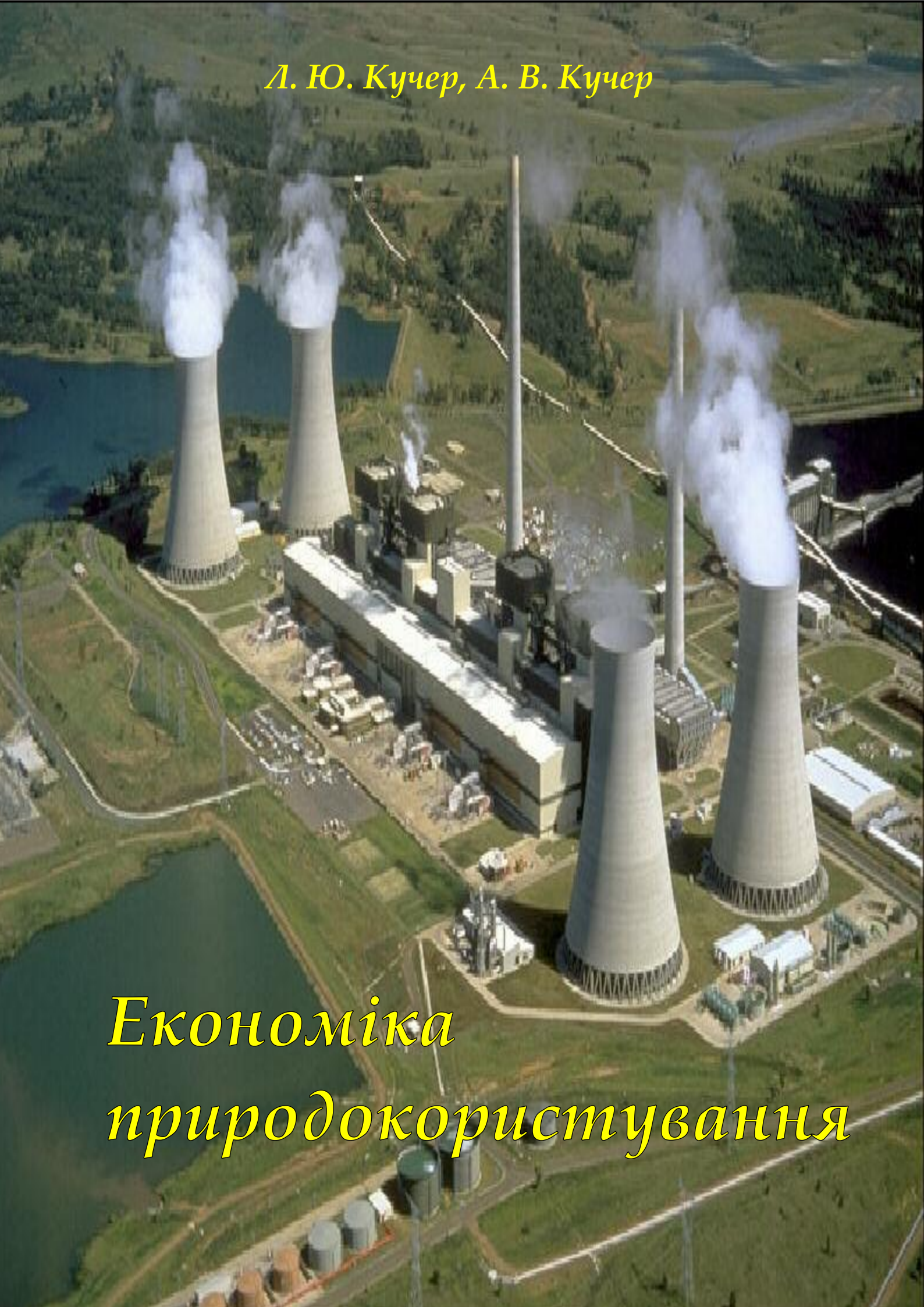

Л. Ю. Кучер, А. В. Кучер

*Економіка
природокористування*

Міністерство аграрної політики та продовольства України
Харківський національний аграрний університет
імені В. В. Докучаєва
Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства
та агрохімії імені О. Н. Соколовського»

Л. Ю. Кучер, А. В. Кучер

Економіка природокористування

Навчальний посібник

*Рекомендовано Міністерством аграрної політики та продовольства України
як навчальний посібник для підготовки фахівців напрямку 6.040106 «Екологія,
охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»
у вищих навчальних закладах II–IV рівнів акредитації
Міністерства аграрної політики та продовольства України*

Харків

2014

УДК 502.062.2(075.8)
ББК Б1Я7
К 95

Рецензенти

О. В. Ульяновченко, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НААН, акад. АЕН України,
завідувач кафедри виробничого менеджменту та агробізнесу
Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва

Р. П. Хірівський, канд. екон. наук, ст. викладач
кафедри міжнародної економіки та менеджменту ЗЕД
Львівського національного аграрного університету

*Гриф надано Міністерством аграрної політики та продовольства України
Лист № 37-128-13/13925 від 11.09.2014 р.*

Кучер Л. Ю.

К-95 Економіка природокористування : навчальний посібник /
Л. Ю. Кучер, А. В. Кучер. – Х. : ФОП Федорко М. Ю., 2014. –
264 с.

ISBN 978-966-2785-80-7

Навчальний посібник містить навчально-методичний комплекс, тексти лекцій, комплект кейсів і ситуаційних задач, тестові завдання для перевірки знань. Оригінальність запропонованого навчального посібника зумовлена раціональним поєднанням традиційної та інноваційної парадигм навчання у вищій школі. Навчальний посібник підготовлено на сучасних концептуальних засадах, що враховують новітні закономірності розвитку економіки природокористування та відносин у цій царині й орієнтовані на формування фахових компетентностей з економіки природокористування.

Для студентів, викладачів закладів вищої освіти, науковців, а також усіх, хто цікавиться проблемами економіки природокористування та професійної підготовки майбутніх фахівців.

УДК 502.062.2(075.8)
ББК Б1Я7

*Тиражування, передрук і розповсюдження цього видання без офіційного
дозволу авторів заборонено*

ISBN 978-966-2785-80-7

© Кучер Л. Ю., Кучер А. В., 2014
© Федорко М. Ю., видавець, 2014

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ...	11
Робоча програма навчальної дисципліни	11
Плани лекцій	28
Плани семінарських і практичних занять.....	32
Система оцінювання знань і вмінь	46
РОЗДІЛ 2. ТЕКСТ ЛЕКЦІЙ	54
<i>Лекція 1. Сутність, предмет, методи та завдання курсу «Економіка природокористування»</i>	54
1. Сучасні масштаби впливу людини на природу та актуальність проблем її охорони	54
2. Поняття природокористування, підходи до його розуміння	56
3. Предмет і завдання дисципліни «Економіка природокористування»	58
4. Методи науки «Економіка природокористування»	59
<i>Лекція 2. Наукові основи та принципи раціонального природокористування</i>	61
1. Наукові основи раціонального природокористування.....	61
2. Проблеми раціонального природокористування	63
3. Загальні принципи раціонального природокористування. . .	65
4. Державне регулювання природоохоронної діяльності в Україні	68
<i>Лекція 3. Основи концепції сталого розвитку</i>	71
1. Сутність сталого розвитку, підходи до його розуміння. . . .	71
2. Напрями й інструментарій розв'язання проблем сталого розвитку.....	73
3. Показники та індикатори сталого розвитку	75
4. Поняття й індикатори сталого розвитку аграрної сфери . .	76
<i>Лекція 4. Економічна ефективність природоохоронних заходів.</i> .81	
1. Сутність ефективності природоохоронних заходів	81
2. Методика визначення економічної ефективності природоохоронних заходів	83
3. Методика визначення ефективності інвестиційних природоохоронних проєктів за дисконтованими показниками.	87

4. Економічна й екологічна ефективність безвідходних і маловідходних технологій	92
<i>Лекція 5. Екологічна експертиза, екологічний аудит, моніторинг та екологічне страхування</i>	<i>97</i>
1. Екологічна експертиза: сутність, мета й завдання	97
2. Мета й завдання екологічного аудиту	99
3. Екологічний моніторинг: сутність, принципи та види.	101
4. Мета й завдання екологічного страхування	104
<i>Лекція 6. Економічний механізм раціонального природокористування</i>	<i>107</i>
1. Сутність і структура економічного механізму раціонального природокористування.	107
2. Плата за використання природних ресурсів.	109
3. Основні підходи до економічної оцінки природних ресурсів.	114
4. Екстернальні ефекти: причини виникнення та механізми регулювання.	115
<i>Лекція 7. Науково-технічний прогрес й економіка природокористування</i>	<i>118</i>
1. Соціально-економічні передумови екологізації науково-технічного прогресу.	118
2. Механізм формування ринку екологічних інновацій.	121
3. Мотиваційний механізм розвитку екологічно орієнтованої інноваційної діяльності	124
4. Альтернативні джерела енергії як напрям НТП	126
<i>Лекція 8. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів</i>	<i>129</i>
1. Забруднення земельних угідь в агропромисловому виробництві та його наслідки	129
2. Теоретичні основи економічної оцінки земель. Принципи оцінки земель	131
3. Поняття ціни землі. Нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення.	133
4. Оцінка економічних збитків від забруднення земельних ресурсів	136
<i>Лекція 9. Еколого-економічні проблеми охорони атмосферного повітря</i>	<i>140</i>
1. Антропогенний вплив на атмосферу та його наслідки.	140
2. Організаційно-економічні заходи щодо охорони	

атмосферного повітря. Закон України «Про охорону атмосферного повітря»	142
3. Розрахунок розмірів відшкодування збитків від забруднення атмосферного повітря	144
<i>Лекція 10. Лісові ресурси: охорона, оцінювання та використання</i>	<i>147</i>
1. Стан лісокористування в Україні. Економічне стимулювання охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів	147
2. Економічна оцінка лісових ресурсів.	150
3. Економічна шкода внаслідок порушення лісоохоронного законодавства. Збитки від знищення й пошкодження лісів.	152
<i>Лекція 11. Еколого-економічні проблеми використання водних ресурсів.</i>	<i>157</i>
1. Значення водних ресурсів і проблеми водозабезпечення в Україні	157
2. Економічна оцінка водних ресурсів.	159
3. Методологічні аспекти визначення ціни води.	161
4. Джерела та види забруднення водних ресурсів. Визначення збитків від забруднення водних джерел.	164
<i>Лекція 12. Екологічні витрати в економіці підприємства</i>	<i>170</i>
1. Формування екологічних витрат.	170
2. Екологічні наслідки забруднення навколишнього середовища на підприємстві	174
3. Методика оцінювання внутрішнього еколого-економічного збитку	175
<i>Лекція 13. Еколого-економічні проблеми відходів та їх використання</i>	<i>177</i>
1. Проблеми й напрями розроблення безвідходних і маловідходних технологій.	177
2. Екологічна оцінка безвідходності виробництва	181
3. Проблеми поводження з відходами та перспективи вторинного ресурсокористування в Україні	183

РОЗДІЛ 3. КОМПЛЕКТ КЕЙСІВ І СИТУАЦІЙНИХ

ЗАДАЧ.	185
Кейс «Можливості природи й потреби людини».	185
Кейс «Яка модель аграрного сектору потрібна Україні?».	192
Кейс «Говорити в Україні про інновації немає рації».	199
Кейс «Чого ми не знаємо про наші землі?».	206

Кейс «Як відходи перетворити в доходи?»	211
Мультимедійні кейси.	215
Ситуаційні задачі.	217
РОЗДІЛ 4. КОМПЛЕКТ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ.	222
Тема 1. Сутність, предмет, методи та завдання курсу «Економіка природокористування».	222
Тема 2. Наукові основи та принципи раціонального природокористування	224
Тема 3. Основи концепції сталого розвитку	226
Тема 4. Економічна ефективність природоохоронних заходів. . .	228
Тема 5. Екологічна експертиза, аудит, моніторинг та екологічне страхування	230
Тема 6. Економічний механізм раціонального природокористування	233
Тема 7. Науково-технічний прогрес й економіка природокористування	235
Тема 8. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів.	238
Тема 9. Еколого-економічні проблеми охорони атмосферного повітря.	240
Тема 10. Лісові ресурси: охорона, оцінювання та використання.	242
Тема 11. Еколого-економічні проблеми використання водних ресурсів.	244
Тема 12. Проблеми екологізації агропромислового виробництва.	246
Тема 13. Еколого-економічні проблеми забруднення й очищення сільськогосподарської продукції.	248
Тема 14. Екологічні витрати в економіці підприємства.	250
Тема 15. Еколого-економічні проблеми відходів та їх використання	253
Тема 16. Правові аспекти й міжнародний досвід раціонального природокористування	255
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	258
Цікаво знати	262